

УДК 336.5:336

Костишин Наталія Степанівна

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фундаментальних та спеціальних дисциплін
Чортківський навчально-науковий інститут підприємництва і бізнесу
Західноукраїнського національного університету*

Kostyshyn Natalia

*PhD in Economics, Associate Professor
Chortkiv Education and Research Institute of Entrepreneurship and Business
West Ukrainian National University
ORCID: 0000-0003-3746-4821*

Яковець Тетяна Аркадіївна

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фундаментальних та спеціальних дисциплін
Чортківський навчально-науковий інститут підприємництва і бізнесу
Західноукраїнського національного університету*

Yakovets Tatiana

*PhD in Economics, Associate Professor
Chortkiv Education and Research Institute of Entrepreneurship and Business
West Ukrainian National University
ORCID: 0000-0003-2736-4843*

DOI: 10.25313/2520-2294-2024-9-10321

ОПТИМІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНИХ ВИДАТКІВ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЮДЖЕТНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

OPTIMIZATION OF STATE EXPENDITURES IN THE CONTEXT OF ENSURING BUDGET SECURITY OF UKRAINE

Анотація. Вступ. Сучасний етап бюджетування, в умовах воєнного стану, вимагає вдосконалення системи контролю за витрачанням бюджетних коштів. Видатки бюджету мають значний вплив як на розвиток суміжних галузей та економіки в цілому, так і на рівень соціально розвитку країни. Зважаючи на це, пріоритетної важливості набуває проблема ефективного розподілу обмежених бюджетних ресурсів на галузі соціально-економічного розвитку шляхом забезпечення відповідності рівня та структури бюджетних видатків з врахуванням визначених стратегічних пріоритетів розвитку країни.

Мета. Проаналізувати функціональну класифікацію видатків бюджету України та визначити дієві напрямки їх оптимізації в контексті підвищення рівня бюджетної безпеки в умовах невизначеності.

Матеріали і методи. Матеріалами дослідження стали праці українських та зарубіжних авторів, що провадять свої науково-практичні дослідження щодо бюджетування, оптимізації видатків бюджету, бюджетної безпеки. Використання системно-структурного методу сприяло дослідженню структури видатків бюджету України за 10 років. Методи узагальнення, аналізу та синтезу інформації покладені в основу вивчення напрямків оптимізації видатків бюджету. Порівняльно-правовий метод дозволив проаналізувати, порівняти та зіставити аспекти прозорості бюджетного процесу в Україні та зарубіжних країнах.

Результати. Окреслено чіткі наслідки кризи під час військової агресії для доходів і видатків державного бюджету. Здійснено функціональний аналіз видатків бюджету України за 10 років та виявлено тенденцію надзвичайно обмеженого бюджету та збільшення видатків на оборону, а також запровадження спеціальних правил витрачання коштів. Наведено основні особливості процесу оптимізації видатків державного бюджету під час різних криз. З метою бюджетного врегулювання видатків та забезпечення соціальних потреб усіх верств населення на мікрорівні в Україні запропоновано

використовувати практику міжбюджетних трансферів. Рекомендовані шляхи вдосконалення системи застосування міжбюджетних трансфертів як інструменту вирівнювання податкоспроможності територіальних громадах та оптимізації видатків державного бюджету, зокрема: врахувати міжнародний досвід та упровадити механізм зарахування ПДФО до місцевих; врахувати увесь обсяг податкових доходів до загального фонду місцевих бюджетів територіальних громад; зменшити розбалансованість в можливостях різних територій забезпечуючи отримання всіма громадянами однакового обсягу послуг. Як один із інструментів виявлення недовіків управління видатками та підвищення бюджетної безпеки окреслено рівень прозорості бюджету. Вказано на необхідність, для забезпечення належного рівня бюджетної безпеки у проекті бюджету, приділяти більше уваги детальному прогнозуванню доходних джерел бюджету щонайменше на два бюджетні періоди вперед.

Перспективи. У подальших наукових дослідженнях пропонується зосередити увагу на вдосконаленню прогнозування бюджетних видатків на довгострокову перспективу.

Ключові слова: бюджетні видатки, оптимізація бюджетних видатків, бюджетна безпека, міжбюджетні трансфери, прозорість бюджету.

Summary. Introduction. The modern stage of budgeting, in the conditions of martial law, requires improvement of the system of control over the spending of budget funds. Budget expenditures have a significant impact both on the development of related industries and the economy as a whole, and on the level of social development of the country. Taking this into account, the problem of effective distribution of limited budget resources in the areas of socio-economic development by ensuring the compliance of the level and structure of budget expenditures, taking into account the defined strategic priorities of the country's development, becomes of priority importance.

Purpose. To analyze the functional classification of budget expenditures of Ukraine and to determine effective directions for their optimization in the context of increasing the level of budget security in conditions of uncertainty.

Materials and Methods. The materials of the study were the works of Ukrainian and foreign authors who conduct their scientific and practical research on budgeting, optimization of budget expenditures, budget security. The use of the system-structural method contributed to the study of the budget expenditure structure of Ukraine for 10 years. The methods of summarizing, analyzing and synthesizing information are the basis of the study of directions for optimizing budget expenditures. The comparative legal method made it possible to analyze, compare and compare aspects of the transparency of the budget process in Ukraine and foreign countries.

Results. The clear consequences of the crisis during the military aggression for the revenues and expenditures of the state budget are outlined. A functional analysis of the expenditures of the budget of Ukraine for 10 years was carried out and the tendency of an extremely limited budget and an increase in defense expenditures, as well as the introduction of special rules for spending funds, were revealed. The main features of the process of optimization of state budget expenditures during various crises are given. With the aim of budget regulation of expenses and provision of social needs of all strata of the population at the micro level in Ukraine, it is proposed to use the practice of inter-budgetary transfers. Recommended ways to improve the system of using interbudgetary transfers as a tool for equalizing the tax capacity of territorial communities and optimizing state budget expenditures, in particular: take into account international experience and implement the mechanism of inclusion of personal income tax to local ones; to include the entire volume of tax revenues in the general fund of local budgets of territorial communities; reduce the imbalance in the capabilities of different territories, ensuring that all citizens receive the same amount of services. The level of budget transparency is outlined as one of the tools for identifying expenditure management deficiencies and increasing budget security. In order to ensure the appropriate level of budget security in the draft budget, it is necessary to pay more attention to the detailed forecasting of the budget's revenue sources for at least two budget periods ahead.

Prospects. In further research, it is proposed to focus attention on improving forecasting of budget expenditures for the long term.

Key words: budget expenditures, optimization of budget expenditures, budget security, interbudgetary transfers, budget transparency.

Постановка проблеми. Сучасний етап бюджетування, в умовах воєнного стану, вимагає вдосконалення системи контролю за витрачанням бюджетних коштів з метою підвищення якості надання державних послуг, приросту ефективності використання бюджетних коштів та посилення бюджетної безпеки держави. Видатки бюджету мають значний вплив як на розвиток суміжних галузей та економіки в цілому, так і на рівень соціально розвитку країни. Зважаючи на це, пріоритетної важливості набуває проблема ефективного розподілу обмежених бюджетних ресурсів на галузі соціально-економічного

розвитку шляхом забезпечення відповідності рівня та структури бюджетних видатків з врахуванням визначених стратегічних пріоритетів розвитку країни. Удосконаленню управління державними коштами сприятиме подальший розвиток й впровадження систем моніторингу виконання бюджетних програм, зростання вагомості елементів програмно-процесного методу бюджетування, зокрема, таких як оцінка ефективності виконання бюджетних програм та забезпечення прозорості інформації про бюджет, що розширяє його функціональне призначення. З метою оптимізації бюджетних видатків у розв'язанні

стратегічних завдань бюджетної безпеки країни розглядаються проблеми довгострокового прогнозування бюджетних видатків, засад середньострокового планування бюджетних видатків, методи та діяльність розпорядників бюджетних коштів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питання оптимізації видатків та бюджетної безпеки актуалізується у працях вчених економістів. Сьогодні фахівці підносять новітню проблематику щодо окресленої тематики. Приміром, С. Свірко, А. Дикий, О. Дика, Т. Тростенюк окреслити детермінанти впливу на бюджетну безпеку як фінансово-забезпечувального чиннику соціально-економічного розвитку [1]. Інша група науковців, І. Гнидюк, А. Юренко, здійснили ґрунтований теоретичний аналіз сучасного стану вітчизняної бюджетної безпеки, виявили перевагу недоліків в її функціонуванні та окреслили інструменти їх подолання [2]. Автори О. Руда та О. Марценюк у своїй праці стверджують, що в умовах існуючих та потенційних загроз доцільно аналізувати бюджетну систему з погляду її відносної бюджетної безпеки, що дозволяє більш докладно вивчати стан бюджетного процесу з урахуванням можливих кризових ситуацій [3].

Видатки державного бюджету безпосередньо мають вплив на стан бюджетної безпеки країни. Питання їх оптимізації розглядали І. Лютий, О. Рожко, С. Лютий та дійшли до висновку, що в даних умовах існує необхідність посилення державного фінансового контролю за цільовим використанням бюджетних коштів, запровадження інструментів прозорості цих процесів, а також проведення систематичного моніторингу з боку громадських інституцій [4]. Увагу оптимізації державних видатків приділили І. Левицька, А. Климчук, Н. Білецька, Л. Білогор й проаналізували функціональну структуру видатків державного бюджету та здійснено їх розподіл за критерієм пріоритетності [5]. Цікавий аспект діджиталізації державних видатків розглядають у своїй праці Н. Синютка, О. Курило, Т. Василюк [6]. Аналіз впливу повномасштабної війни на бюджет України здійснили М. Скорик та Т. Чемерис [7].

Враховуючи вагомий вклад науковців у розгляд проблеми оптимізації видатків бюджету та підвищення бюджетної політики необхідним є постійний моніторинг та пошук нових напрямків досягнення цих цілей, особливо в сучасних умовах невизначеності та економічних криз.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Проаналізувати функціональну класифікацію видатків бюджету України та визначити дієві напрямки їх оптимізації в контексті підвищення рівня бюджетної безпеки в умовах невизначеності.

Виклад основного матеріалу. У мирний час оптимізація державних видатків полягає у виявленні сфер, де державні витрати є надто високими, та оцінці масштабів можливих скорочень за рахунок підвищення ефективності використання коштів. В умовах воєнного часу надходження у 2022 році

різко скоротилися через повномасштабну російську війну, руйнування, збитки та спад економіки, але видатки суттєво зросли через необхідність і пріоритетність фінансування сектору безпеки й оборони, а також соціальних видатків. У свою чергу, загрозовим є скорочення податкових надходжень, які складають більшу частину доходів бюджету. Значне зменшення податкових надходжень до державного бюджету спричинене припиненням господарської діяльності багатьох суб'єктів господарювання в умовах збройної агресії.

Першим елементом процесу прийняття рішень у бюджетуванні в умовах невизначеності є зовнішні сили. Війна зумовлює різноманітні кризи. Залежно від характеру різні кризові явища можуть суттєво впливати на структуру видатків державного бюджету.

До кризових явищ, які впливають на структуру видатків державного бюджету, належать стихійні лиха, пандемія COVID-19, зовнішні економічні кризи, внутрішня політична нестабільність, страйки, революції та війни. Отже, можна стверджувати, що в структурі видатків державного бюджету враховуються такі види криз: економічна, соціальна, політична, природна, військова. Водночас криза викликана військовими діями зараз є наймасштабнішою. Війна безпосередньо вплинула на формування державного бюджету. Це залежить від багатьох факторів, таких як тривалість кризи, масштаб втручання, фінансові зобов'язання держави тощо. Можливі такі наслідки кризи під час військової агресії для доходів і видатків державного бюджету:

- збільшення витрат на оборону: у разі військових дій держава може збільшити витрати на оборону, включаючи придбання нової військової техніки та озброєння, підготовку військових, будівництво військових баз тощо. Це може призвести до збільшення у державних видатках і зменшенні коштів для інших секторів;
- зменшення доходів: військова криза також може призвести до зменшення державних доходів, оскільки може відлякати інвесторів і туристів. В умовах зниження економічної активності можуть зменшитися податкові надходження до державного бюджету;
- збільшення боргового навантаження: у разі військової кризи держава може збільшити свій борговий тягар, оскільки може залучити більше кредитів для фінансування військових операцій. Це може призвести до збільшення витрат на обслуговування боргу та зменшення ймовірності інших витрат;
- потенційне зниження інвестицій: військова криза може зменшити кількість інвесторів і знизити їхню довіру до держави. Це може призвести до зменшення інвестицій та економічного зростання, вплинувши на державні доходи.

Слід підкреслити, що зараз, як ніколи, видатки державного бюджету, їх структура напряму залежать від доходів державного бюджету.

Таблиця 1

Видатки державного бюджету України (функціональна класифікація), %

Групи видатків	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Загально-державні функції	15.30	17.87	17.22	16.97	16.53	15.68	12.72	13.87	7.47	7,38
Оборона	6.36	9.01	8.67	8.86	9.84	9.94	9.35	8.56	42.24	52,25
Громадський порядок, безпека, судова влада	10.37	9.47	10.47	10.47	11.86	13.06	12.24	11.70	16.39	14,31
Економічна діяльність	8.00	6.44	4.59	5.60	6.45	6.74	13.11	12.14	3.53	3,35
Охорона навколишнього середовища	0.60	0.70	0.70	0.56	0.53	0.59	0.52	0.55	0.17	0,13
Житлово-комунальне господарство	0.03	0.00	0.00	0.00	0.03	0.01	0.01	0.01	0.02	0,21
Охорона здоров'я	2.46	1.98	1.82	1.99	2.29	3.59	9.70	11.44	6.81	4,47
Духовний та фізичний розвиток	1.13	1.15	0.72	0.94	1.03	0.93	0.76	1.07	0.41	0,29
Освіта	6.67	5.23	5.09	4.90	4.50	4.81	4.10	4.28	2.16	1,51
Соціальний захист та соціальне забезпечення	18.72	17.98	22.19	17.22	16.62	20.38	25.06	22.77	15.75	11,69

Джерело: складено автором на основі [8]

Аналіз видатків державного бюджету України за період з 2014 по 2023 роки свідчить про відсутність єдиної державної стратегії, яка б визначала пріоритети соціально-економічного розвитку та реалізовувала національні інтереси (табл. 1). Водночас слід зазначити, що за цей період обмінний курс змінився з 7,9 грн./дол. США до 36,65 грн./дол. США, що призвело до кардинальних змін абсолютних значень показників державного бюджету.

У період воєнного стану, в умовах надзвичайно обмеженого бюджету та необхідності збільшення видатків на оборону, уряд запровадив спеціальні правила витрачання коштів. Постановою уряду № 590, ухваленою влітку 2021 року [9], у березні 2022 року запроваджено жорсткі пріоритети щодо видатків державного та місцевих бюджетів на воєнний час та введено значні обмеження за окремими видами статей. Навіть якщо буде досягнуто конкретних цільових показників надходжень, видатки з нижчими пріоритетами фінансування військового часу не будуть виконані, забезпечуючи ліквідність єдиного рахунку Казначейства.

Видатки на оборону зросли на 33,7% у 2022 р. в порівнянні із 2021 р., та на 10% у 2023 р. у співставленні із 2022 р. У 2020–2021 рр. враховуючи пандемію COVID-19 зросли видатки на охорону здоров'я в межах 9,7–11,4% відповідно. Уже у 2023 р. видатки на вказану сферу скоротилась до 4,5%. Знизилась й видатки на соціальний захист та соціальне забезпечення населення із 25,0% у 2020 р. до 11,6% у 2023 р. Також, найнижчими за 10 років є видатки на освіту, показник 2023 р. становить 1,5%, коли, приміром, у 2021 р. було виділено 4,3% бюджетних коштів.

Водночас, навіть в умовах, з якими Україна опинилася вперше, український уряд змушений був шукати шляхи оптимізації бюджетних видатків. Проте, Україна вже має певний досвід оптимізації бюджетних видатків у кризовий період.

Основними особливостями процесу оптимізації видатків державного бюджету під час різних криз є такі: трансформація бюджетних пріоритетів; обмеження витрат на оплату праці та утримання керівників підприємств, членів правлїн, членів наглядових рад суб'єктів державного сектору економіки; припинення фінансування необов'язкових видатків, що не впливають на якість основних видів бюджетних послуг.

Під час війни оптимізація видатків державного бюджету здійснюється в напрямку збільшення видатків на оборону країни, відновлення оборони, інфраструктури, зруйновані ворогом соціальні об'єкти, евакуація населення, соціальний захист біженців і безробітних, підтримка окремих галузей бізнесу. Також зростає потреба у фінансуванні нових категорій витрат, пов'язаних з війною, зокрема надання соціальної допомоги внутрішньо переміщеним особам та ветеранам війни.

З початком війни були введені надзвичайні заходи для підтримки макроекономічної та фінансової стабільності, зокрема, для захисту основних напрямів першочергових витрат. Такі заходи включали запровадження фіксованого обмінного курсу, запровадження валютних обмежень, застосування регуляторних пом'якшень у фінансовому секторі, запровадження податкових пільг та інші.

З метою бюджетного врегулювання видатків та забезпечення соціальних потреб усіх верств населення на мікрорівні в Україні використовується практика міжбюджетних трансферів. На нашу думку, це один із дієвих інструментів, який має безпосередній вплив на забезпеченість громадян суспільними послугами та виконання важливих економічних і соціальних програм, особливо під час війни. Сьогодні постали потреби у додаткових дотаціях на виконання повноважень органів місцевого самоврядування на неокупованих територіях, тимчасово окупованих

територіях та інших території України, що постраждали від широкомасштабної агресії росії.

Проаналізувавши обсяги та структуру трансфертів з державного бюджету місцевим бюджетам у 2023 році, можемо узагальнити, що міжбюджетні трансферти у практичному застосуванні мають особливу цінність. Однак, для підвищення їх ефективності потрібно здійснити ряд додаткових заходів та реформи. Зокрема, доречно буде постійно оновлювати дані про чисельність населення громади, особливо враховуючи кількість внутрішньо переміщених осіб. Оскільки є громади, які одночасно володіють ресурсами та отримують дотації вирівнювання, то необхідно вдосконалити схеми горизонтального вирівнювання податкоспроможності територій, особливо можливість врахування всіх (або більшості) податкових надходжень. Вважаємо, що впровадження такого механізму дозволить оптимізувати видатки державного бюджету, адже від якості організації системи міжбюджетних відносин напряму залежить ступінь фіскальної самостійності органів місцевого самоврядування та їх здатність надавати адекватні блага населенню.

Сучасні виклики економічно-соціального становища України вимагають нових підходів до забезпечення фінансового вирівнювання розвитку територіальних громад. Чинна система фінансового вирівнювання має ряд дисбалансів та проблем: так, діюча формула фінансового вирівнювання податкової спроможності територіальних громад, яка базується лише на доходах від одного податку — ПДФО, не забезпечує справедливого розподілу; зарахування ПДФО за місцем реєстрації суб'єктів господарювання спричиняє посилення диференціації між центром і периферією; переважання цільових трансфертів знижує самостійність органів місцевого самоврядування у прийнятті рішень; слабе використання інструментів вирівнювання за видатками приводить до дисбалансів у забезпеченні спроможності територіальними громадами надавати публічні послуги.

Вирішення окреслених проблем, на нашу думку, можливе шляхом вдосконалення системи застосування міжбюджетних трансфертів як інструменту вирівнювання податкоспроможності територіальних громад та оптимізації видатків державного бюджету, зокрема:

- доречним буде врахувати міжнародний досвід та упровадити механізм зарахування ПДФО до місцевих бюджетів опираючись на місце проживання платника, а не його місце праці;
- врахувати увесь обсяг податкових доходів до загального фонду місцевих бюджетів територіальних громад при розрахунку бюджетної спроможності територій, що сприятиме справедливому навантаженню;
- зменшити розбалансованість в можливостях різних територій забезпечуючи отримання всіма громадянами однакового обсягу послуг через ура-

хування недоліків, притаманних «вирівнюванню за видатками».

Враховуючи запропоновані напрями оптимізації бюджетних видатків, варто зосередити увагу на тому, що особливої актуальності набула проблема забезпечення належного рівня соціальних стандартів і добробуту всіх сімей в Україні. Проте зараз сформулювати бюджет розвитку нелегко. Питання національної безпеки у фінансовому секторі є дуже серйозними та важливими для нації. Ключовими елементами фінансової безпеки є саме процес формування бюджету. Одним із вагомих напрямків покращення бюджетування в Україні є використання принципу прозорості.

Прозорість бюджетного процесу є однією з передумов, що дозволяє суспільству виявляти проблемні аспекти фіскальної та бюджетної політики та взаємодіяти з органами державної влади для їх вирішення. Відсутність достатнього рівня бюджетної прозорості ставить під загрозу основні принципи громадянського суспільства, що викликає сумніви щодо ефективності дій влади. Сьогодні пріоритети бюджетної політики мають узгоджуватися з суспільними інтересами. Оптимальна фінансова децентралізація бюджету, у свою чергу, є наслідком балансу між інтересами держави та громадянського суспільства.

Проблема забезпечення соціально-економічних потреб усього населення є особливо актуальною в сучасний період змін, коли реформа децентралізації стає одним із ключових аспектів стратегічних планів уряду. Ідеї прозорості бюджетного процесу передусім включають складові відкритості бюджетної інформації, належний рівень та ефективність бюджетного нагляду та участь громадськості в бюджетному процесі. Лише шляхом виконання цих умов прозорості можна досягти оптимального рівня фіскальної децентралізації, що означатиме ефективність виконання провесно-цільового методу бюджетування. Забезпечення засад прозорості бюджетного процесу утвердить демократичні принципи України, прихильність ідеям євроінтеграційного руху, створить нову систему взаємовідносин громадськості та держави.

Громадяни повинні отримувати достатню бюджетну інформацію, брати участь у бюджетному процесі, що призведе до більш повного задоволення потреб соціально-економічного розвитку. Ідеї прозорості бюджетного процесу поширюють ключові міжнародні організації: МВФ та Світовий банк. Оцінка здійснюється незалежними експертами на основі чітко визначеної методології.

У міжнародному рейтингу бюджетної прозорості OpenBudgetSurvey (OBS) Україна посідає 79 місце (зі 125 країн). Рейтинг є єдиним у світі, який оцінює бюджетну прозорість шляхом аналізу центральних бюджетів 125 країн за єдиною методологією та складається кожні два роки незалежними експертами. Методологія включає оцінку 145 показників, що міс-

Рис. 1. Динаміка бюджетної прозорості України за 2012–2023 р.

Джерело: складено автором на основі [10]

тяться у восьми ключових документах та включає оцінку діяльності Парламенту, Міністерства фінансів, та Рахункової палати під час бюджетного процесу. ODS розкриває цілісність інформації в бюджетних документах, механізми участі громадськості в прийнятті рішень у бюджетному процесі та цілісність контролю Рахункової палати за використанням коштів державного бюджету.

Також, для забезпечення належного рівня бюджетної безпеки у проекті бюджету слід приділити більше уваги детальному прогнозуванню доходних джерел бюджету щонайменше на два бюджетні періоди вперед. За оцінками експертів, надана прогнозна інформація складала дві третини доходних джерел бюджету. Попередні дані надано для ключових джерел податків, але неподаткові надходження потребують більшої уваги. Також звертається увага на відкритість інформації щодо боргового навантаження країни, зокрема щодо ключових зовнішніх і внутрішніх кредиторів країни, процентних ставок. Аналіз бюджетної чутливості характеризувався негативною оцінкою, яка повинна враховувати можливі зміни бюджетної ситуації в контексті впливу ключових макроекономічних показників, зокрема індексу інфляції, зміни величини реального ВВП тощо. Для України ці пропозиції для аналізу чутливості бюджету є особливо актуальними, враховуючи сировинну залежність від енергоресурсів, нестабільну політичну складову та інші деструктивні фактори. Серед недоліків звіту про виконання бюджету

можна виділити відсутність порівняння прогнозних макроекономічних показників на початок року з результатами після закінчення бюджетного періоду.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Належний рівень бюджетної безпеки є важливим інструментом макроекономічної національної безпеки загалом, за допомогою якого держава контролює розподіл фінансових ресурсів, ринок праці, рівень цін, соціальні зміни. Приріст ефективності витрачання бюджетних коштів та підвищення рівня бюджетної безпеки вимагає дотримання багатьох макроекономічних умов, таких як збалансованість бюджету, проектування плану витрат тощо. Необхідним є побудова такого бюджету, який враховуватиме національні політичні пріоритети соціально-економічного розвитку. Враховуючи запропоновані напрями оптимізації бюджетних видатків, варто зосередити увагу на тому, що особливої актуальності набула проблема забезпечення належного рівня соціальних стандартів і добробуту всіх сімей в Україні. Проте зараз сформулювати бюджет розвитку нелегко. Питання національної безпеки у фінансовому секторі є дуже серйозними та важливими для нації. Ключовими елементами бюджетної безпеки може стати планування бюджету, ефективне застосування міжбюджетних трансферів, дотримання міжнародних принципів прозорості бюджету.

У подальших дослідженнях доцільно приділити увагу питанням вдосконалення прогнозування бюджетних видатків на довгострокову перспективу.

Література

1. Свірко С., Дикий А., Дика О., Тростенюк Т. Бюджетна безпека як динамічна детермінанта соціально-економічного розвитку. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2022. 6(47). С. 280–293. doi: <https://doi.org/10.55643/fcaptr.6.47.2022.3913>.
2. Гнидюк І., Юренко А. Бюджетна безпека як невід’ємний складник національної безпеки держави. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2021. 1(118). С. 94–98.
3. Руда О.Л., Марценюк О.В. Бюджетна безпека як основа фінансової безпеки держави. *Агросвіт*. 2024. № 4. С. 99–107. doi: [10.32702/2306-6792.2024.4.99](https://doi.org/10.32702/2306-6792.2024.4.99).
4. Лютий І., Рожко О., Лютий С. Оптимізація видатків державного бюджету України в умовах війни. *Світ фінансів*. 2023. 4 (73). С. 45–55.
5. Левицька І. Державні видатки України: проблеми та перспективи їх вирішення. *Financial and credit activity problems of the oryand practice*. 2023. 3(50). С. 52–62.
6. Синютка Н., Курило О., Василюк Т. PROZORRO: виклики для діджиталізації державних видатків в Україні. *Молодий вчений*. 2021. 1 (89). С. 191–195.
7. Скорик М., Чемерис Т. Аналіз впливу повномасштабної війни на державний бюджет України. *Молодий вчений*. 2023. 5 (117). С. 179–183. doi: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2023-5-117-35>.
8. Видатки державного бюджету України. *МінФін*. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/2023/> (дата звернення: 01.09.2024).
9. Про затвердження Порядку виконання повноважень Державною казначейською службою в особливому режимі в умовах воєнного стану: Постанова Кабінету міністрів України від 9 червня 2021 р. № 590. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/590-2021-%D0%BF#Text> (дата звернення: 01.09.2024).
10. International Budget Partner ship. 2023. URL: <https://www.internationalbudget.org> (дата звернення: 01.09.2024).

References

1. Svirko S., Dykyi A., Dyka O., Trosteniuk T. (2022). Biudzhetna bezpeka yak dynamichna determinanta sotsialno-ekonomichnoho rozvytku [Budget security as a dynamic determinant of socio-economic development]. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 6(47), 280–293. <https://doi.org/10.55643/fcaptr.6.47.2022.3913> [in Ukrainian].
2. Hnydiuk I., Yurenko A. (2021). Biudzhetna bezpeka yak nevidiemnyi skladnyk natsionalnoi bezpeky derzhavy [Budgetary security as an integral component of the state’s national security]. *Derzhava ta rehiony. Seriya: Ekonomika ta pidpriemnytstvo*, 1(118), 94–98 [in Ukrainian].
3. Ruda O. L., Martseniuk O. V. (2024). Biudzhetna bezpeka yak osnova finansovoi bezpeky derzhavy [Budgetary security as the basis of financial security of the state]. *Ahrosvit*, 4, 99–107. doi: [10.32702/2306-6792.2024.4.99](https://doi.org/10.32702/2306-6792.2024.4.99) [in Ukrainian].
4. Liutyi I., Rozhko O., Liutyi S. (2023). Optymizatsiia vydatkiv derzhavnogo biudzhetu Ukrainy v umovakh viiny [Optimization of expenditures of the state budget of Ukraine in the conditions of war]. *Svit finansiv*, 4 (73), 45–55 [in Ukrainian].
5. Levytska I. (2023). Derzhavni vydatky Ukrainy: problemy ta perspektyvy yikh vyrishennia [State expenditures of Ukraine: problems and prospects for their solution]. *Financial and credit activity problems of the oryand practice*, 3(50), 52–62 [in Ukrainian].
6. Syniutka N., Kurylo O., Vasyliuk T. (2021). PROZORRO: vyklyky dlia didzhytalizatsii derzhavnykh vydatkiv v Ukraini [PROZORRO: challenges for digitization of public expenditures in Ukraine]. *Molodyi vchenyi*, 1 (89), 191–195 [in Ukrainian].
7. Skoryk M., Chemerys T. (2023). Analiz vplyvu povnomasshtabnoi viiny na derzhavnyi biudzhnet Ukrainy [Analysis of the impact of a full-scale war on the state budget of Ukraine]. *Molodyi vchenyi*, 5 (117), 179–183. <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2023-5-117-35> [in Ukrainian].
8. Vydatky derzhavnogo biudzhetu Ukrainy [Expenditures of the state budget of Ukraine]. *Ministry of Finance of Ukraine*. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/2023/> [in Ukrainian].
9. Pro zatverdzhennia Poriadku vykonannia povnovazhen Derzhavnoiu kaznacheiskoiu sluzhboiu v osoblyvomu rezhymi v umovakh voiennoho stanu: Postanova Kabinetu ministriv Ukrainy vid 9 chervnia 2021 r. № 590 [On the approval of the Procedure for the exercise of powers by the State Treasury Service in a special regime under martial law: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine from June 9, 2021]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/590-2021-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].
10. International Budget Partner ship. (2023). URL: <https://www.internationalbudget.org>.